

ніторинг всіх чинників, які загрожують або, навпаки, сприяють стабільності розвитку сільськогосподарських підприємств.

Подальші дослідження передбачається спрямувати на розробку комплексу заходів на-

правлених на мінімізацію та нейтралізацію загроз економічній безпеці сільськогосподарських підприємств.

Література

1. Шнипко О.С. Економічна безпека ієрархічних багаторівневих систем: регіональний аспект / О.С. Шнипко. — К.: Генеза, 2006. — 288с.
2. Васильців Т.Г., Пасічник М.Б. Чинники та джерела загроз економічній безпеці підприємства. Збірник науково-технічних праць. Науковий вісник НЛТУ України. - 2008. - Вип. 18.10. - С. 128-135.
3. Коваленко К.В. Забезпечення економічної безпеки аграрних підприємств в умовах регіонального господарювання: дис...канд. екон. наук: 08.00.04/ Коваленко Катерина Володимирівна. - Луганськ, 2009. - 223с.
4. Третяк В.В., Гордієнко Т.М. Економічна безпека: сутність та умови формування // Економіка та держава. - 2010. - №1. - С.6-8.
5. Королевська Н.В. Зростання цін на продовольство пов'язане з відсутністю стимулювання вітчизняного виробника [Електронний ресурс] / Режим доступу до статті: <http://economics.unian.net/ukr/detail/73636>
6. Журавльов В.А. Формування ефективного механізму забезпечення національної продовольчої безпеки ІІ Держава та регіони. - 2007. - № 4. - С.79-83.
7. Суперсон В.І. Продовольча безпека України та її забезпечення на регіональному рівні: дис... канд. екон. наук: 08.07.02 / Суперсон Володимир Іванович. - К., 2006. - 310с.
8. Недбаєва С.М. Державне регулювання страхуванням сільськогосподарських ризиків // Інвестиції: практика та досвід. - 2009. - № 24. - С.88-91.
9. Кобилянська О.М. Ризик як економічна категорія та його особливості в аграрному виробництві // Економіка АГ1К. - 2008. - № 1. - С. 140-145.
10. Тітова С.П. Особливості прояву ризику в діяльності аграрних підприємств//Науково - практичний журнал АгроСвіт. -2009. - №14. - С.33-36.
11. Кравченко В.М., Макущенко Л.І. Сучасні проблеми ризик - менеджменту в АПК // Держава та регіони.-2008.-№ 5. - С.85-91.
12. Осташко Т.О. Перспективи сільського господарства після вступу України до СОТ // Бюлетень "Світова організація торгівлі: перспективи та виклики для України". - Київ: Український центр міжнародної інтеграції, 2005. - С. 1-7.
13. Любченко О.М. Сутнісні ознаки системи економічної безпеки в регіонах України ІІ Вісник СНАУ. - 2007. - Випуск 6-7. - С.392-398.

УДК 336.3

ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗМІН БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА НА ПЛАНОВЕ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ МІСТА

Балацький Є. О.

У статті оцінено характер впливу змін у Бюджетному Кодексі України (від 08.07.2011 року) на формування основних планових показників витратної частини міського бюджету. Проведено аналіз позитивних та негативних змін від впровадження бюджетної реформи щодо виконання бюджету міста Суми з точки зору забезпечення фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Постановка проблеми. Теоретичні та практичні аспекти виконання місцевих бюджетів постійно привертають увагу як вчених економістів, так і практиків у сфері бюджетних та міжбюджетних відносин, пов'язаних з реалізацією повноважень держави та органів місцевого самоврядування. Така зацікавленість, перш за все, обумовлена тим, що незважаючи на задекларовану на законодавчому рівні самостійність місцевих бюджетів, на практиці зазначена норма в повному обсязі не виконується. Розробка та прийняття Бюджетного кодексу України 08 липня 2010 року визначили основні напрями реформування бюджетної системи України, спрямовані на забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів. У даному контексті дослідження співвідношення між процесами формування місцевих бюджетів та процесами розширення делегованих державою повноважень та збільшення завдань органів місцевого самоврядування є практично значимим

та актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам розробки ефективної бюджетної реформи та політики з метою забезпечення більшої самостійності місцевих бюджетів присвячена значна кількість наукових робіт українських та зарубіжних вчених. Варто відмітити таких вчених, як: О.Д. Василик, К.В. Павлюк [1], і.О. Лютий [2, 3], В.М. Опарін [4]. У роботах Бабиш Л.М. [5], Буковинського С.А. [6] запропоновано вирішення багатьох проблем удосконалення бюджетного процесу і бюджетної системи в Україні.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Стан місцевих бюджетів України за останні п'ять років характеризувався низькою часткою доходних джерел, які не враховуються при розрахунку обсягів трансфертів і якими місцеві органи влади могли розпоряджатися самостійно. Но

ва редакція прийнятого бюджетного кодексу мала на меті вирішення питання щодо значної концентрації фінансових ресурсів на центральному рівні. Проте, майже відсутні дослідження щодо фактичного впливу змін у бюджетному законодавстві на формування планових показників виконання місцевих бюджетів.

Мета дослідження. Метою статті є оцінка впливу нововведень бюджетного законодавства на формування витратної частини бюджету міста Суми на 2011 рік.

Виклад основного матеріалу. Дослідження впливу змін бюджетного законодавства на формування та використання місцевих бюджетів на 2011 рік дозволяє стверджувати, що здебільшого суттєвого реформування зазнали склад та структура доходної частини. У межах планування витратної частини бюджету міста обласного значення основними суттєвими нововведеннями є:

1) закріплення використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі на місцевому рівні та деталізація умов його застосування;

2) розширення складу видатків, що здійснюються з бюджетів різних рівнів та враховуються чи не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів.

Одним із вагомих удосконалень бюджетного законодавства стосовно місцевого самоврядування можна вважати регламентацію застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі, що знайшло відображення на формуванні доходної та витратної частини бюджету міста Суми на 2011 рік. Так, якщо попередньою редакцією Бюджетного кодексу визначалася тільки можливість застосування даного методу при управлінні коштами місцевих бюджетів, то у новій редакції закріплено основні положення щодо його застосування, зокрема визначено характерні особливості кожної окремо складової програмно-цільового методу.

Ключовою характеристикою використання програмно-цільового методу у бюджетному процесі є складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Прогноз міського бюджету міста Суми на 2012-2013 бюджетні роки включає індикативні прогнозні показники місцевого бюджету за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування, а також індикативні прогнозні показники за бюджетними програмами, які забезпечують виконання інвестиційних програм (проектів) протягом 2012-2013 років.

Що стосується розмежування видатків між бюджетами, видів видатків та джерел їх здійс-

нення, то концептуальних змін у цій сфері не відбулося. У той же час, склад видатків, що здійснюються з міського бюджету та враховуються чи не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, - був уточнений та у деяких випадках доповнений. Наприклад, у статті 89 БК, у якій визначаються видатки, що здійснюються з бюджетів міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, було уточнено склад видатків на охорону здоров'я, загальну середню освіту, вищу освіту; доповнено напрямком витрат на позашкільну освіту (заходи районного значення з позашкільної роботи з дітьми); визначено конкретний перелік видатків за напрямками витрат з соціального захисту та соціального забезпечення тощо.

Проте, найбільші зміни в новій редакції БК стосуються видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів (стаття 91). Так, склад зазначених видатків, визначений попередньою редакцією БК, був доповнений (рис. 1).

Крім того, Бюджетний кодекс був доповнений положеннями стосовно спрямування капітальних видатків бюджету розвитку на соціально-економічний розвиток регіонів; виконання інвестиційних програм; будівництво і придбання житла окремим категоріям громадян; збереження та розвиток історико-культурних місць України та заповідників та ін. та розподілу коштів бюджету розвитку за об'єктами.

Розглянемо вплив змін, визначених у новій редакції Бюджетного кодексу України, на фінансування видатків міського бюджету на прикладі міста Суми. Так, видаткову частину міського бюджету на 2011 рік сформовано в сумі 725 498,9 тис. грн., у тому числі видатки загального фонду - 664 216,6 тис. грн., видатки спеціального фонду - 61 282,3 тис. грн.[9].

Аналіз динаміки обсягів фінансування видатків міського бюджету міста Суми за останні роки дозволяє виокремити статті, на які зміни в бюджетному законодавстві практично не вплинули. Це видатки бюджету на державне управління, освіту, охорону здоров'я, культуру та мистецтво, засоби масової інформації, будівництво. Запланований приріст обсягів фінансування зазначених видатків пов'язаний з економічними чинниками соціально-економічного розвитку міста та країни в цілому, а також з урахуванням попередніх тенденцій

(табл. 1).

Статті видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів та введені відповідно до Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 року

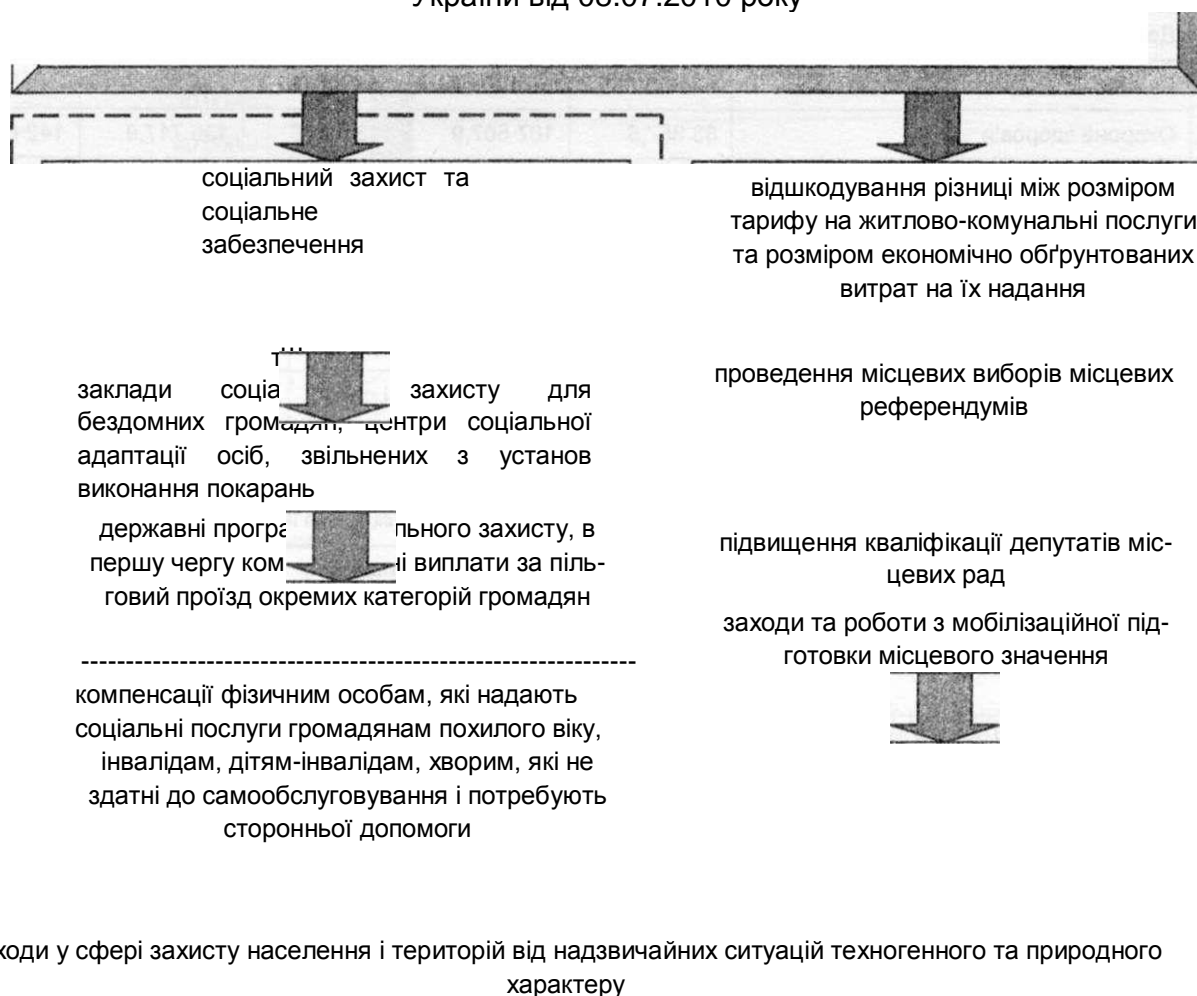

Рисунок 1 - Розширений перелік видатків місцевих бюджетів відповідно до Бюджетного кодексу України від 08.07.2010 року (складено на основі [7, 8])

Розглянемо обсяги фінансування за статтею «соціальний захист та соціальне забезпечення». Так, протягом 2005-2010 років щорічний приріст зазначених видатків в середньому складав 21,8%. Відповідно до Проекту витратної частини міського бюджету міста Суми на 2011 рік заплановане зростання видатків на соціальний захист населення у порівнянні з 2010 роком складає 15,1%. На даний приріст вплинули як прогноз макроекономічного стану соціальної сфери міста та держави в цілому, так і розширення статей витрат відповідно до нового бюджетного кодексу (див. рис. 1).

Варто відзначити, що одним з основних напрямків діяльності міської влади є ефективне виконання делегованих державою та власних повноважень щодо соціального захисту населення, вирішення проблем інвалідів, дітей, жінок та молоді. Виконання делегованих повноважень забезпечується за рахунок переданих державою фінансових ресурсів у вигляді міжбюджетних трансфертів з державного бюджету. Зі свого боку міська влада також забезпечує фінансовими ресурсами надання власних соціальних гарантій для найбільш соціально незахищених категорій громадян міста, перелік та обсяги яких у 2011 році дещо розширюються.

Таблиця 1
Динаміка обсягів видатків бюджету м. Суми, тис. грн.

Видатки бюджету за функціональною структурою	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік план
Державне управління	17 371,9	24 669,0	22 276,7	28 378,8	30 429,4
Освіта	123 589,7	170 571,3	182 787,1	213 373,4	216 697,9
Охорона здоров'я	83 357,8	107 507,9	113 613,6	136 717,9	142 801,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	93 511,7	108 967,4	133 950,9	168 637,1	194 133,1
Житлово-комунальне господарство	32 328,0	103 510,8	44 477,6	42 440,0	53 061,8
Культура і мистецтво	9 680,6	13 570,0	14 922,4	17 544,2	18 335,0
Засоби масової інформації	181,8	259,0	190,0	322,0	371,4
Фізична культура і спорт	3 059,0	5 217,0	4 703,0	5 892,0	8 360,9
Будівництво	29 988,1	28 061,6	29 073,5	14 046,0	14 191,5
Транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатика	18 798,0	26 701,3	19 241,0	23 185,3	16 867,5
Охорона навколишнього природного середовища та ядерна безпека	0,0	0,0	0,7	0,8	1,7
Цільові фонди	2 228,9	4 612,2	5 870,4	2 346,5	5 143,8
Всього видатків	450 894,6	653 057,1	606 529,7	664 884,3	725 498,9

Видатки на соціальний захист у плановому 2011 році складають 194 133,1 тис. грн., що становить 29,2 % загального обсягу видатків загального фонду міського бюджету.

Традиційно найбільшу питому вагу у видатках галузі (95,4 %) складають видатки, які здійснюються за рахунок субвенцій з Державного бюджету України, визначених статтею 102 Бюджетного кодексу України №2456-VI від 8 липня 2010 року (табл. 2).

Слід відмітити, що доведений обсяг субвенцій забезпечує потребу, обраховану управлінням праці та соціального захисту населення Сумської міської ради, лише на 81,1 %. Інша частина буде фінансуватись за рахунок ...

Таблиця 2

Динаміка обсягу субвенцій з Державного бюджету України до бюджету м. Суми, тис. грн.

Назва видатків	2009 рік	2010 рік	2011 рік план
Пільги	32 263,0	35 624,3	37 062,4
Субсидії	6 989,9	8 812,4	15 097,1
Державна соціальна допомога	87 641,8	123 034,0	133 052,0
Разом:	126 894,7	167 470,7	185 211,5

Безумовним є вплив змін у бюджетному законодавстві на формування статті витрат на благоустрій м. Суми.

Так, на утримання міста у на-

лежному стані передбачено 51 898,0 тис. грн., в тому числі 110,0 тис. грн. для Ковпаківської районної в місті Суми адміністрації, 105,0 тис. грн. для Зарічної районної в місті Суми адміністрації та 1813,0 тис. грн. на оплату енергоносіїв для вуличного освітлення міста і роботи світлофорних об'єктів [9]. Плановий показник перевищує фактичне фінансування даної статті витрат у попередньому 2010 році на 37,5 % (рис. 2)

Такий незакономірний для динаміки зазначених витрат приріст обумовлюється наступними чинниками.

У 2011 році видатки на благоустрій міста будуть проводитись за рахунок коштів загального фонду - 43 098,0 тис. грн. та спеціального фонду - бюджету розвитку на суму 8 800,0 тис. гривень. Зміни у бюджетному законодавстві щодо спрямування надходжень від сплати єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва до бюджету розвитку у повному обсязі дозволили збільшити його планову суму на 17 300,0 тис. грн. у 2011 році. Це у свою чергу обумовило виникнення можливості збільшити обсяги фінансування видатків та спрямувати кошти на вирішення фінансових проблем забезпечення благоустрою міста Суми.

Привертає увагу і суттєвий приріст в плановому 2011 році обсягу прогнозованих видатків на фінансування заходів щодо охорони навколишнього середовища. Використання фонду охорони навколишнього природного середовища проводиться згідно переліку видатків фонду охорони

безпосередньо на відповідні рахунки головних | розпорядників.

Вісник Сумського національного аграрного університету

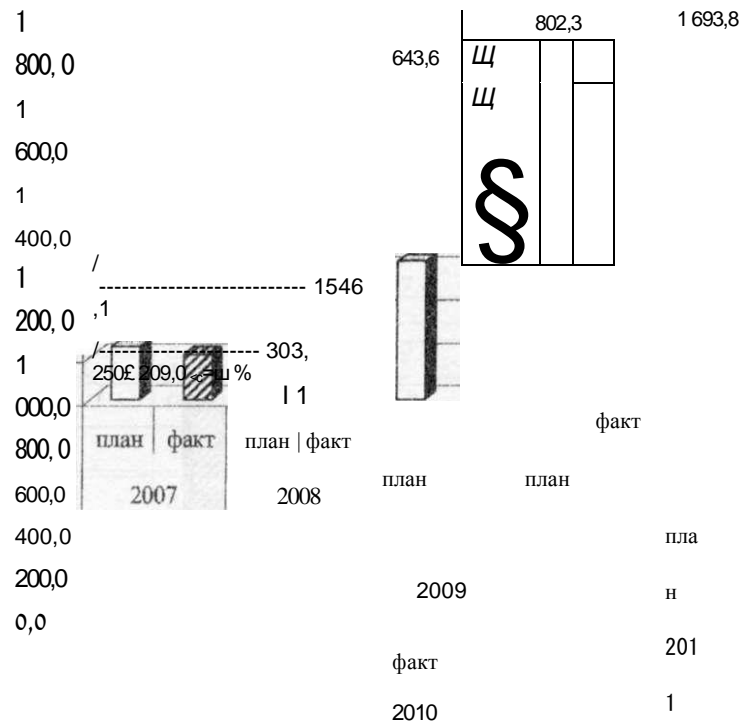

Рисунок 3 - Обсяг видатків по фонду охорони навколишнього природного середовища бюджету м. Суми, тис. грн.

Висновки. З прийняттям нової редакції бюджетного кодексу в 2010 році активізувались процеси реформування системи міжбюджетних відносин, а саме приведення у відповідність делегованих місцевим органам повноважень і виділених для їх виконання фінансових ресурсів. Нововведення, з одного боку, у більшій мірі забезпечують умови для економії місцевих бюджетних видатків і обумовили виникнення стимулів для органів місцевого самоврядування щодо перевиконання місцевих бюджетів та розвитку територій. Безумовно дієвим є запровадження програмно-цільового методу фінансування видатків місцевих бюджетів. У цілому можна констатувати, що зміни у бюджетному законодавстві призвели до збільшення фінансової незалежності місцевих бюджетів

у порівнянні з попередніми роками. Однак, незважаючи на ці досягнення, бюджетна реформа стикається з багатьма проблемами. Головною з них є те, що вона здійснюється за відсутності адекватного реформування відносин в інших сферах економічного та соціального розвитку держави, а тому її дію можна вважати фрагментарною. Вирішення зазначених питань неможливе в короткостроковій перспективі. А тому, за умови адекватного стратегічного реформування податкової системи у взаємозв'язку з фіскальною дозволить в подальшому забезпечити децентралізацію фінансових ресурсів та збільшити реальний рівень фінансової автономії органів місцевого самоврядування.

Література

1. Василик О.Д. Державні фінанси України / О.Д. Василик, Павлюк К.В. - К.: НІОС, 2002. - 608 с.
2. Лютий, І.О. Концепція реформування податкової системи України та конкурентоспроможність національної економіки / І.О. Лютий, В.Б. Троліна // *Економіка України*. - 2007. - № 3. - С. 19-27.
3. Лютий, І.О. Бюджетна політика і стабільність соціально-економічного розвитку України / І. О. Лютий, Л. М. Демиденко, Ю. Л. Субботович // *Фінанси України*. - 2006. - № 10. - С. 3-13.
4. Бюджетна система : навчально-методичний посібник / В. М. Опаріч, В. І. Малько; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. - 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2002. - 336 с.
5. Бабич Л.М. Особливості формування пріоритетів сучасної бюджетної політики / Л.М. Бабич // *Формування ринкових відносин в Україні*. - 2003. - № 4. - С.27-33.
6. Буковинський С.А. Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування як чинник економічного зростання / С. А. Буковинський // *Вісник Національного банку України*. - 2007. - N 2. - С.9-15/
7. Бюджетний кодекс України / Верховна Рада України // Закон № 2542-III від 21.06.2001. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. Бюджетний кодекс України / Верховна Рада України // Закон № 2456-VI від 08.07.2010 р. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
9. Проект доходної частини міського бюджету міста Суми на 2011 рік / Сумська міська рада. - Режим доступу: <http://www.meria.sumy.ua/>

10. Податковий кодекс України зі змінами та доповненнями N 3387Л/І (3387-17) від 19.05.2011 / Верховна Рада України // Закон. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>

Вісник Сумського національного аграрного університету